

sylogizmom a stoickými úsudkami sa hovori v 7. kapitole, kým v 8.—10. kapitole sa podáva rozbor kategorického sylogizmu podľa troch figur a ich rozličných modov. Tzv. štvrtá figura, ktorú Galenovi neprávnom pripisujú niektorí historici logiky, pochádza až zo 6. stor. n. l. Doplňkom k tomuto výkladu sú 11.—13. kapitola. Úsudky stoickej výrokovej logiky sú opäť predmetom 14. a 15. kapitoly, kým v 16.—18. kapitole sa rozoberajú vzťahové úsudky a v poslednej, t. j. 19. kapitole ďalšie druhy úsudkov.

Galenos, hoci filozoficky patrí predovšetkým k peripatetikom, je pokračovateľom stoickej výrokovej logiky, pre ktorú znamená jeho dielo významný prínos, a to hlavne v tom, že hlbšie pochopil a v dôsledku toho aj prepracoval teóriu zložitých výrokov a že rozvinul učenie o anapodiktických úsudkoch. No konštatovať treba aj jeho zásluhy o počiatky vzťahovej logiky. Preto štúdium uvedeného Galenovho diela predpokladá poznanie nielen klasickej logiky Aristotelovej, ale aj výrokovej logiky stoickej.

Obsiahly úvod (5—25) a bohatý petitom vysádzaný poznámkový komentár (55—79) kandidáta filozofických vied Berku nľahuje štúdium tohto z hľadiska dejín logiky nesporné významného diela. S uznaním sa treba zmieniť aj o veľmi dobrom, večne správnom a modernom Hošekovom preklade tohto diela, pri ktorom bolo potrebné prekonať mnoho úskalí najmä pre Galenovu terminologickú nedôslednosť, keďže používa aj peripatetické aj stoické logické termíny.

Július Špaňár

MARK PETROVIČ BASKIN, *BOLO NA POČIATKU SLOVO?* Martin 1958, strán 122.

Práca obsahuje tri kapitoly. V prvej sa poukazuje na základný protiklad medzi materializmom a nábožencko-idealistickým svetonáhľadom. Autor odhaľuje triedne a gnozeologické korene náboženstva a idealizmu, na príkladoch ilustruje reakčnú úlohu náboženstva a cirkvi. V tejto časti stručne načrtáva i dejiny ateizmu, počnúc predstaviteľmi starovekého Orientu, idúc cez grécky starovek, stredovek, novovek a končiac

Feuerbachom, ktorého pokrokoví myslitelia porovnávali s ohnivým potokom očisťujúcim ľudské myslenie od idealizmu a náboženstva, povier a bludov.

Druhá časť tvorí ťažisko celej práce. Najviac v tejto kapitole zaujme materialistická kritika náboženského učenia o stvorení a konci sveta. Biblická kozmogónia učí, že svet, v ktorom žijeme, stvoril boh z ničoho. Toto učenie je nielen v rozpore s vedou, ale je aj nedôsledné a protirečí samo sebe.

V záverečnej časti práce autor podrobuje kritike náboženskú morálku, ktorá — ako výstižne hovorí Marx — prenáša na nebo nábradu za utrpenie prežité na zemi a tým jestvovanie týchto pozemských utrpení ospravedľňuje. Reakčnosť, pasívnosť, parazitizmus, individualizmus a pokrytectvo — to sú charakteristické znaky náboženskej morálky. Náboženská morálka je nezlučiteľná s komunistickou morálou. Od seba sa líšia i triednym i teoretickým obsahom. Naša komunistická morálka je predovšetkým morálkou robotníckej triedy a jej teoretický základ tvorí marxistická filozofia. Vedecnosť, aktívnosť, súdružská spolupráca a vzájomná pomoc, socialistický internacionalizmus, pravdivosť, zásadovosť a dôslednosť — to sú znaky vlastné iba komunistickej morálke.

(e d)

M. Š. BACHITOV, *ČO JE MIKROSOCIOLÓGIA*, Bratislava 1959, strán 45.

Antor oboznamuje čitateľa s módnym smerom súčasnej západnej sociológie, s tzv. mikrosociológiou. Tento smer sa najviac rozšíril v Spojených štátoch, kde medzi jeho popredných predstaviteľov patrí J. Moreno, E. Jennings, G. Lundberg a iní. Vo Francúzsku sa medzi jeho stúpenecov zaradil známy sociológ G. Gurvitch.

Mikrosociológovia vyhlasujú, že sa im podarilo vypracovať teóriu, ktorá umožní vysvetliť všetky súčasné spoločenské procesy. Ich teória vraj vylučuje nevyhnutnosť sociálnych revolúcií v ich doterajšej podobe, umožňuje odstrániť spoločenské konflikty a vytvoriť súlad medzi ľuďmi.

Výrazným znakom mikrosociológie, ktorý upúta už pri prvom oboznámení sa s ňou, je novosť jej terminológie. Do oblasti spoloč-

nosti sú zanášané fyzikálne termíny, čím vznikajú také pojmy ako sociálny elektrón, atóm, molekula, sociometrická matica a pod. Tieto výrazy sú vlastne len novým označením psychických vzťahov medzi ľuďmi, ktoré sú na prvý pohľad neviditeľné, a preto vraj tvoria „mikroštruktúru spoločnosti“. Na rozdiel od nej hovoria mikrosociológovia aj o „makroštruktúre“, ktorú tvoria viditeľné a pozorovateľné spoločenské skupiny, ako sú triedy, národy, osadenstvá závodov, náboženské organizácie, rodina a i. Zdroj sociálnych konfliktov vidia v nesúlade medzi mikroštruktúrou a makroštruktúrou spoločnosti a vyhlasujú, že makroštruktúra, čo v skutočnosti nie je nič iné než spoločenské bytie, má sa upraviť tak, aby sa zhodovala s mikroštruktúrou, t. j. psychickými vzťahmi ľudí, čiže ich vedomím. Slovom, ide tu o dávnu snahu idealistov urobiť z vedomia demiurga skutočnosť. Terminologické chytráctva však nemôžu zastrieť idealizmus mikrosociológov v riešení teoretických otázok.

Mikrosociológovia vyhlasujú, že aj oni sú za uskutočnenie sociálnej revolúcie. Avšak ich chápanie revolúcie sa od marxistického nielen líši, ale v skutočnosti je mu priamo protikladné, pretože je namierené proti premene kapitalistickej spoločnosti na socialistickú. Podľa nich v revolúcii nemá ísť o hospodársku štruktúru spoločnosti a spoločenské zriadenie vôbec, ale len o radikálnu úpravu tzv. makroštruktúry. Zrejmy je teda aj buržoázny, triedny charakter mikrosociológie.

Mikrosociológovia sa experimentálne občas pokúšajú upraviť situáciu v niektorých menších spoločenských útvaroch, ako sú školy, internáty a pod. Čitateľ si na základe príkladov uvedených v štúdiu môže urobiť predstavu, ako by asi vyzerala revolúcia v poňatí mikrosociológov. Premiestili by sa ľudia, zmenilo by sa usporiadanie osadenstiev závodov, úradov, škôl a pod., ale nezmenilo by sa ani triedne zaradenie jednotlivca, ani triedno-ekonomický charakter kapitalistickej spoločnosti. Taká revolúcia by nevyriešila základný konflikt kapitalistickej spoločnosti, triedny antagonizmus medzi proletariátom a buržoáziou.

Buržoázny triedny charakter mikrosociológie sa prejavuje aj v riešení nacionálnej otázky, otázky demokracie, výchovy atď.

V závere štúdie autor poukazuje na skutočnosť, že mnohí poprední predstavitelia mikrosociológie odsudzujú vojnu a odmietajú aj snahy imperialistov o dosiahnutie svetovlády. V tomto ohľade vyzdvihuje najmä Morena a Gurvitcha, ktorí vystupujú ako úprimní stúpenci mieru.

V. W.

SAMUEL LILLEY, *AUTOMATISACE A SPOLEČNOST*. Vyšlo v nakl. Orbis, Praha 1958.

Autor pochádza zo Severného Írska a pracuje v oddelení pre externé štúdium na univerzite v Nottinghamu. Naším čitateľom je známy prácou *Veda a pokrok*, ktorá vyšla v českom vydaní r. 1949. Patrí medzi pokrokovú anglickú inteligenciu. Autorovi zvlášť záleží na socialistickom vývoji spoločnosti v Anglicku. Svojimi názormi vyslovenými v knihe *Automatisace a společnost* (Automation and social Progress, Londýn 1957) to opäť dokazuje.

Automatizácia je dôležitý činiteľ v spôsobe výroby dnešnej ľudskej spoločnosti. Pomocou automatizácie zvyšujú svoj zisk kapitalistické monopolné spoločnosti, pomocou nej bojujú proti nepredvídaným akciám robotníckej triedy, pomocou nej usilujú o čo najmenšiu zamestnanosť živej pracovnej sily. Pomocou automatizácie Sovietsky svät zvyšuje produktivitu práce, doháňa kapitalistické krajiny a víťazí na poli mierového súťaženia dvoch spoločenských sústav.

V tom je dôležitá filozofická pravda. Jeden a ten istý jav v dvoch rozdielnych spoločenských formáciách prináša rozdielne ovocie. Autor vo svojom diele potvrdzuje túto pravdu. Svoj názor vyjadril citátom amerického redaktora M. H. Aronsona: „Automatizácia sama nemá bezprostredný hospodársky dosah. Nemôže chorú zem uzdraviť, ani zdravú zemi ublížiť. Môže spôsobiť jedine to, že zdravé hospodárstvo bude ešte zdravšie — a pochopiteľne tiež môže spôsobiť, že choré hospodárstvo bude ešte viac ochromené. Sama o sebe nemôže byť základnou príčinou hospodárskej stability či lability.“ (Str. 146.)

Usporiadanie samotnej spoločnosti je práve tým činiteľom, ktorý môže prinútiť automatizáciu slúžiť ľudstvu, ale ktorý tiež môže